

Inkluderende kommunikation

Ønsket om at begrænse antallet af børn i folkeskolen, der henvises til specialundervisning og i stedet rumme dem inden for normalområdet, har sat mange lærere og elever under pres. Rigtig mange lærere føler sig langt fra rustet til at løse denne opgave, og mange forældre savner et skoletilbud, som tilgodeser deres børn, med lige præcis deres specielle udfordringer eller funktionsnedsættelse.

Af: Inge Brink Nielsen, konsulent med speciale i kommunikation med udfordrende børn og unge, lektor og mentor for gymnasielever med diagnoser

Spørgsmålet om afgrænsningen mellem normal- og specialområdet, har fået fornyet aktualitet. Mange steder er der forsøg og forskning i gang, for at pege på hvad der skal til. Undersøgelser foretaget af DPU/ Århus Universitet, har vist at dét der virker i skolers inklusionsarbejde, er indsigt om neuropsykologiske forhold og fokus på relationskompetencer hos de involverede lærere og pædagoger.

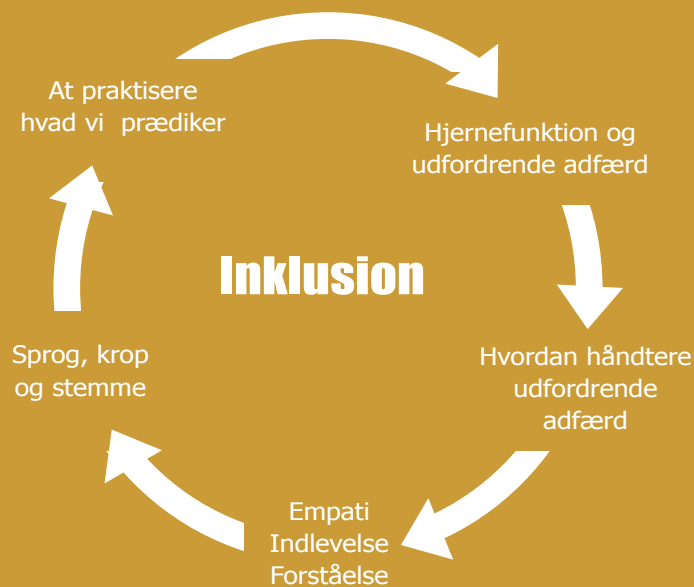
Motorik, hjerne og udfordrende adfærd

Inkluderende Kommunikation er blevet til, som et resultat af min erfaring med kursusvirksomhed i Samarbejdsbaseret Problemløsning og Ikke voldelig Kommunikation. Metoden giver indsigt i neuropsykologiske forhold, der kan spille ind, når et barn ikke trives eller præsterer forventeligt i skolen, og træner en kommunikationsform, som optimerer kontakten til de udfordrede børn.

Den amerikanske psykolog Carl Rogers har inspireret både Ross Greene (Det eksplosive Barn og Fortabt i Skolen) og Marshall Rosenberg (Ikkevoldelig Kommunikation). Carl Rogers sagde fx, at al adfærd er meningsfuld i personenes eget perspektiv, at selv den mest udad reagerende og uhensigtsmæssige opførsel er personens (ikke nødvendigvis bevidst) bedste bud på at fremme sine interesser i en bestemt situation. Og at den bedste, mest hjælpsomme måde at møde denne uønskede adfærd på, er en empatisk tilgang og en bestræbelse på at forstå, hvad der ligger til grund for den udfordrende adfærd. Siden har hjerneforskere som fx Joachim Bauer (Hvorfor JEG føler det DU føler) påpeget, at det at føle af accept og sikkerhed i klasserummet er altafgørende for børns indlæring.

Uanset om et sårbart barn eller udsat ungt menneske har en diagnose eller ej, kan det at være udfordret

Figur: Inklusion og anerkendelse i mødet med udfordrende adfærd

over evne på områder, som har med indlæring, sensitivitet, motorik, kognition eller eksekutive og sociale færdigheder at gøre, udløse vanskeligheder og trivselproblemer. Disse kan resultere i såvel en udad reagerende og en tilbagetrækkende reaktion hos barnet.

Det første skridt til at hjælpe barnet består derfor i en neuropsykologisk kortlægning af, hvad der kan udløse barnets vanskeligheder. Skemaet er udarbejdet på grundlag af forskning i en bred vifte af diagnoser som ADHD, ASF, OCD, Tourette, NLD, men er anvendeligt til at identificere og afhjælpe barnets problemer uanset, om der er tale om en diagnose eller ej (fx ved for tidligt fødte børn). Netop derfor har det vist sig særlig brugbart i en inklusionsindsats.

Inkluderende kommunikation er:

- Et neuropsykologisk redskab til at identificere, hvad der kan medvirke til et barns dårlige trivsel eller "eksplosive" eller indesluttede adfærd
- Til at forstå, hvad barnet måske ikke magter, og hvordan man kan hjælpe det.
- En kommunikationsmodel, som er en hjælp til at skabe kontakt til et barn, der har det svært,
- Til at håndtere den voksnes egne reaktioner af fx vrede, frustration eller afmagt i relation til et barn, der fungerer med andre forudsætninger end de fleste.

Hvad kan vi stille op med adfærd, vi ikke forstår og som skaber problemer?

Det næste spørgsmål er; hvad stiller vi op med uønsket adfærd? Hvad plejer vi at gøre, og hvad sker der fx hvis vi irrettesætter barnet eller afkræver det en ændret adfærd, uden at forstå hvad der forhindrer barnet?

Stillet overfor umulige krav, kan barnet reagere med oprør eller resignation. Gammelhjernens respons repertoire er; fight/flee/freeze. Og i værste fald bidrager en irrettesættelse fra voksne, bare til en optrapning af konflikten og en forværring af barnets situation.

Med vores måde at kommunikere på, sætter vi hele tiden relationen i spil. For at få lov at komme tæt på et barn i store vanskeligheder, skal vi overbevise det om, at det kan have tillid til vores oprigtige interesse for dets perspektiv, og til vores forståelse og respekt - hvilket vel at mærke, ikke er det samme som godkendelse af den uønskede adfærd. Barnet ved det som oftest udmærket, men har indtil videre ikke haft andre strategier, til at tage vare på sine egne interesser og håndtere sine udfordringer på.

Eksempel

Søren på 11 år er født 7 uger for tidligt og har en adfærd som på mange måder minder om ADHD. Han er igennem længere tid, hver dag, på et eller flere tidspunkter i løbet af dagen, kommet i klammeri med Ole i frikvartererne, eller på vej til og fra skole. Søren er fysisk stærk og har en udpræget retfærdighedssans.

Tema: For tidligt fødte børn i skolen

Hvad der ikke har løst problemet er, gentagne udsældninger og bebrejdelser eller henstillinger til forældrene om at "få ham til at holde op". Hvad der heller ikke har hjulpet er, at den anden drengs far møder op i Sørenns klasse, og uden videre giver ham en overhaling for de mange sammenstød med hans søn.

Inkluderende Kommunikation handler om ikke at være optaget af den uønskede adfærd, men at have fokus på dét, som går forud for den. Fordi det er hér, at barnet har befundet sig i en situation, som har krævet kognitive, eksekutive, sociale eller andre færdigheder, som det p.t. ikke besidder. Den voksnes opgave er derfor at finde ud af: HVAD er svært for drengen i den pågældende situation, sammen med HVEM, HVOR og HVORNÅR. Dermed får man indkredset nogle meget konkrete færdigheder, som fremadrettet kan trænes, så barnet lærer andre måder at håndtere de vanskelige situationer på.

Empati, anerkendelse og forståelse

Det næste fokus i Inkluderende Kommunikation er en bevidstgørelse og træning af den voksnes kommunikationsform. Med en klar og bevidst forankring i egne værdier (hvad er ønskeligt, og hvad er ikke) øves og forfines evnen til empatisk kontakt med barnet i vanskeligheder og evnen til at kommunikere ikke-dømmende og med venlighed om disse vanskeligheder. Empatisk spørgen ind til barnets vanskelighed:

(lærer): *"Søren, jeg hører fra din far, at du igen kom op og slås med Ole på vej hjem fra skole. Hvad skete der?"*

Og her ligger det store, centrale arbejde, nemlig at få afdækket specifikt, hvordan de helt konkrete omstændigheder har været, og hvilke kompetencer, som det har afkrævet af Søren, og som han tilsyneladende ikke behersker, fx:

"Sagde Ole noget til dig i går, som du blev ked af?"

"Havde du en dårlig dag, fordi du havde svært ved at falde i søvn aftenen før?"

"Har det noget at gøre med den historie om, at han ødelagde din fodbold?"

"Har du svært ved at finde ud af, hvad du skal gøre for ikke at blive gal og ked af det, når nogen siger nej til at lege efter skole?"

"Er det fordi, du ikke forstår, hvorfor træneren synes, at Ole skal på førsteholdet og du ikke skal?"

"Er det fordi du i virkeligheden godt kan lide, at de andre børn står og hepper på Jer, når i slås?"

osv, osv....

Indtil den voksne kommer til sit *"Nåå, det er derfor"* øjeblik af forståelse, for hvilke præcise omstændigheder, der har udløst Sørenns sammenstød med den anden dreng.

Relationskompetencen er afgørende her, fordi den åbenhed og tillid, som skal til, for at barnet vover at vedgå sine nederlag og fejltrin overfor den voksne, står og falder med den voksnes evne til at få drengen til at føle sig tryk og opleve forståelse.

Efterfølgende kan den voksne konkludere på sin empatiske spørgen:

"Nå, det gik altså galt igen, fordi du ikke havde nogen at følges med, og så prøvede du alligevel med Ole, selvom du godt ved, det er svært for dig?"

Pointen her er, at selve relationen til Ole kan være en udfordring for Søren, fordi han muligvis ikke besidder de sociale færdigheder, der skal til for at begå sig sammen med ham. Og at det med den afklaring bliver muligt at hjælpe ham til at komme til (på kortere eller længere sigt) at håndtere den udfordring uden at komme i slåskamp. Noget der også på lang sigt vil være afgørende for, hvordan Søren kommer til at begå sig og klare sig i livet.

Næste trin handler om at få udtrykt den voksnes perspektiv og værdier og ønske for situationen:

"Jeg vil så gerne, at det kunne blive sådan, at du kunne gå hjem fra skole uden at blive uvenner med Ole, så jeg og dine forældre kunne være mere rolig for, om du kommer hjem i god behold."

Det sidste element i dialogen er en invitation til, at barnet og den voksne sammen finder på en løsning på problemet, som virker for barnet:

"har du et forslag til, hvad der skal til, for at du kan gå til og fra skole uden at komme op og slås med Ole?"

Måske har barnet en ide, det har mange børn ofte, OG mange voksne har brug for at vise mere åbenhed over for børns forslag og ikke insistere på deres egne forudfattede løsninger. Det betyder noget for ejerskabet af løsningen og frem for alt, for barnets opfindsomhed på at løse egne problemer. Andre børn vil være helt blanke og have brug for input eller måske tid til at overveje en løsning.

Her er det vigtigt at finde frem til en løsning, der er realistisk for barnet, og altså ikke for svær at udføre. Måske vil det være en ide i en periode slet ikke at være i nærheden af Ole, indtil Søren har trænet noget af det han har brug for, for at undgå at komme på kant af ham.

Tema: For tidligt fødte børn i skolen

Og under alle omstændigheder er det vigtigt at betragte det hele som en fortsat proces, med plads til justeringer og til at det ikke lykkes i første hug.

Sprog, krop, stemme

Den voksne er med Jesper Juuls ord ansvarlig for "lugten i bageriet". Og det er som nævnt afgørende for børns trivsel og indlæring, at klasserummet præges af venlighed og en rummelighed overfor de virkeligheder og forudsætninger, som hvert enkelt barn har med sig – uanset funktionsniveau. Med Inkluderende Kommunikation, opøves en klar bevidsthed og tydelighed om de personlige og professionelle værdier, som er et godt fundament for en afbalanceret klasseledelse og sikker navigation i en skolehverdags kaos. En anerkendende og ikke-dømmende rummelighed, viser sig ikke blot i den voksnes ordvalg, men også i krop og stemme og bidrager i høj grad til følelsen af tryghed, især hos børn med stor sensitivitet overfor subtile nuancer i det mellem menneskelige spil.

At praktisere, hvad vi prædiker – eller mobbesprog avler mobbesprog

Børn gør hvad vi gør, og ikke hvad vi siger. Derfor har den voksne eksempel, når det handler om at håndtere

konflikter og reagere på uønsket adfærd, stor betydning som rollemodel for børnene. At en voksen italesætter sine værdier, fremfor at udtrykke kritik og bebrejdelser, udtrykker tolerance overfor forskellighed og udviser hjælpsomhed og åbenhed overfor børn med forskellige funktionsnedsættelser, vil være betydningsfuldt for alle børn omkring hende/ham. Dermed kan Inkluderende Kommunikation også medvirke til at forebygge mobning og befordre trivslen i klassen.

Om Inge Brink Nielsen

Inge Brink Nielsen er konsulent med speciale i kommunikation med udfordrende børn og unge, lektor og mentor for gymnasielever med diagnoser. Mangeårig konsulentvirksomhed i kommunikation og konflikthåndtering, særligt med henblik på forældre og fagpersoner med relation til børn og unge med særlige vanskeligheder. Certificeret træner i Ikkevoldelig Kommunikation ("girafsprøget") og advanced trainee i Samarbejdsbaseret Problemløsning. Det eksplosive Barn og Fortabt i Skolen). Har erfaring med ADHD fra den nærmeste familie.

Se mere på www.ingebrink.dk